

12. Woordvorming

Opdracht 12.1

Vraag: Welke van de volgende woorden zijn ongeleed?

banaan, kwastje, vergroot, deur, spinazie, gevaarlijk

Relevante paragraaf: 12.2

Antwoord: De woorden *banaan*, *deur* en *spinazie* zijn ongeleed, dat wil zeggen dat ze niet verder in delen zijn op te splitsen. De andere woorden daarentegen kunnen wel worden opgesplitst (*kwastje*, *ver-groot* en *gevaar-lijk*) en zijn daarom geleed.

Opdracht 12.2

Vraag: Welke van de volgende woorden zijn meervoudig geleed?

verwerkbaar, spiegelingetje, schilderij

Relevante paragraaf: 12.2

Antwoord:

Het woord *verwerkbaar* is meervoudig geleed: [[ver[werk]]baar].

Het woord *spiegelingetje* is meervoudig geleed: [[[spiegel]ing]etje]

Het woord *schilderij* is niet meervoudig geleed: [[schilder]ij]

Opdracht 12.3

Vraag: Op grond waarvan kan je aannemelijk maken dat *pianiste* van *pianist* is afgeleid en niet andersom?

Relevante paragraaf: 12.2 en 12.3

Antwoord: In het algemeen wordt ervan uitgegaan dat morfologisch complexere vormen van minder complexe zijn afgeleid. In dat opzicht is *pianiste* complexer dan *pianist*, want het heeft een morfeem meer, dat correspondeert met een systematisch betekenisverschil (vergelijk *student–studente*, *archeoloog–archeologe*, etc.). Merk op dat deze redenering niet voor alle manlijke vormen en hun vrouwelijke equivalenten opgaat (vergelijk *medewerker–medewerkster*, *mentor–mentrix*).

Opdracht 12.4

Vraag: Met welke woordklasseveranderende derivatie hebben we te maken in:

- (a) werk – werking
- (b) brand – brandbaar
- (c) vrouw – vrouwelijk
- (d) zwem – zwemster

Relevante paragraaf: 12.4

Antwoord:

- (a) V → N
- (b) V → Adj
- (c) N → Adj
- (d) V → N

Suggestie: Merk op dat de woorden *brandbaar* en *vrouwelijk* in het Nederlands adjectivum dan wel adverbium kunnen zijn, afhankelijk van hun functie in de zin.

Opdracht 12.5

Vraag: Op basis van de woordvormingsregels van het Nederlands kunnen we het woord *dirigeerder* van *dirigeer* afleiden. Waarom doen sprekers van het Nederlands dit echter niet?

Relevante paragraaf: 12.4

Antwoord: Omdat het Nederlands het woord *dirigent* al kent. Er is dus al een lexicaal element beschikbaar. De vorming van het woord *dirigeerder* wordt hierdoor geblokkeerd.

Opdracht 12.6

Vraag: Het Duits gebruikt bij nomina verschillende vormen om het meervoud uit te drukken. Zo worden vrouwelijke nomina in het meervoud voorzien van *-en*, terwijl (onregelmatige) onzijdige nomina *-er* krijgen:

Duits:

- (a) Tür – Türen
'deur' (*vrouwelijk*) 'deuren'
(b) Bild – Bilder
'afbeelding' (*onzijdig*) 'afbeeldingen'

Met welke vorm van flexie hebben we hier te maken?

Relevante paragraaf: 12.5

Antwoord: We hebben hier te maken met inherente flexie, want de meervoudsvorm is afhankelijk van een eigenschap van het nomen. De keuze voor een van deze vormen wordt niet contextueel bepaald.

Opdracht 12.7

Vraag: Behoren de tijden van het werkwoord tot de flexie van een taal?

Relevante paragraaf: 12.5

Antwoord: Ja. Tempus in talen behoort tot het grammaticale en niet tot het lexicale systeem. De uitdrukking van tijd op werkwoorden is dan een vorm van flexie. Er zijn geen talen bekend die tijd in de vorm van derivatie kennen.

Opdracht 12.8

Vraag: Geef aan wat voor soort affixen (prefixen, infixen, suffixen, circumfixen) er in de volgende voorbeelden voorkomen:

Hongaars

- (a) level – level-em
brief brief.1 *enkelvoud*
'brief' 'mijn brief'

Frans

- (b) personne – im-personne-ll-ement
'persoon' 'onpersoonlijk'

Chrau (een taal uit Vietnam)

- (c) voh – v-an-oh
'weten' 'verstandig'

Relevante paragraaf: 12.6

